

Εξωτερική Πολιτική Κομνηνών

Η εξωτερική πολιτική των Κομνηνών στηρίχτηκε στη διπλωματία

Εφαρμογή του
δόγματος « διαίρει
και βασίλευε »

Μέθοδος εξαγοράς
ενός γειτονικού λαού
για να καταπολεμήσει
ένα άλλο βάρβαρο
γείτονα

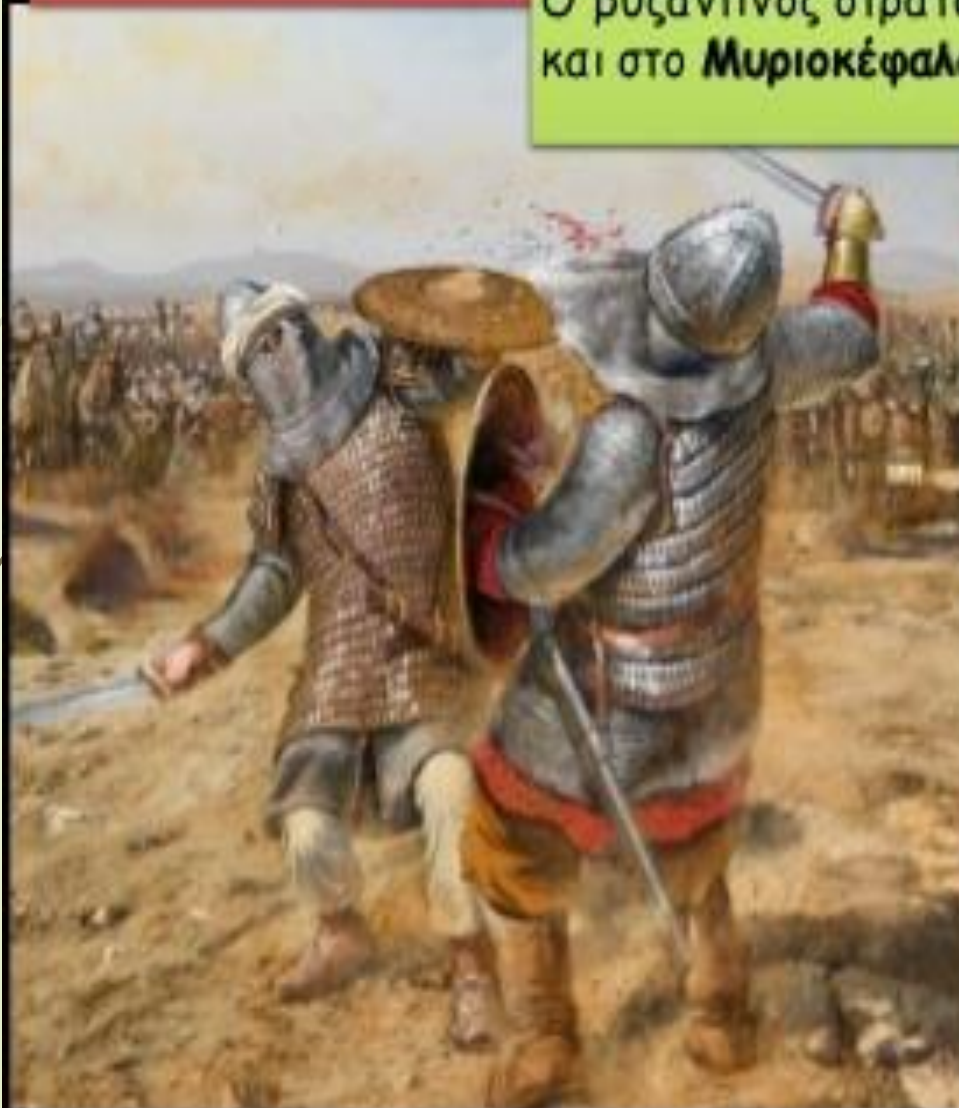
Αξιοποίηση των
Σταυροφόρων

δ. Η στρατιωτική κατάρρευση.

Η εμπλοκή του **Μανουήλ Α΄ Κομνηνού** στο ιταλικό μέτωπο ενθάρρυνε το **σουλτάνο των Σελτζούκων** να ανανεώσει τις επιθέσεις του κατά των εδαφών του Βυζαντίου.

Ο βυζαντινός στρατός δεν μπόρεσε να ανακόψει την πρόοδο των Τούρκων και στο **Μυριοκέφαλο της Φρυγίας (1176)** σχεδόν εξολοθρεύτηκε.

Ο ίδιος ο Μανουήλ συνέκρινε την ήττα αυτή με την καταστροφή που είχε υποστεί το Βυζάντιο πριν από 105 χρόνια στο **Ματζικέρτ**.

Συνέπειες ήττας Βυζαντινών

- 1. παγιώθηκε η θέση των Τούρκων
- 2. επηρεάστηκε καθοριστικά η φυσιογνωμία της Μ. Ασίας.
- 3. εξισλαμισμός των μικρασιατικών επαρχιών που άλλοτε αποτελούσαν τους πνεύμονες του Βυζαντινού κράτους (Αίτια: καταλήψεις πόλεων, σφαγές, φυγή των χριστιανών, πείνα, πανούκλα)

δ. Η στρατιωτική κατάρρευση. Μυριοκέφαλο της Φρυγίας

Κιλίτζ Αρσλάν

Η στρατιωτική
ανασυγκρότηση της
Αυτοκρατορίας
βασίστηκε στο
θεσμό της
Πρόνοιας.

Οι συμφωνίες που
πραγματοποίησαν οι
Κομνηνοί με τους
σταυροφορούς
οδήγησαν στην
αποκατάσταση της
βυζαντινής κυριαρχίας
στη Μ.Ασία.

Η ήττα των Βυζαντινών
στο **Μυριοκέφαλο** της
Φρυγίας είχε ως
αποτέλεσμα την εδραίωση
της κυριαρχίας των
Σελτζούκων Τούρκων στη
Μ. Ασία.

Η εθνολογική σύσταση
της Μ. Ασίας άλλαξε
λόγω του
εξισλαμισμού και της
φυγής των
Χριστιανών.

Αξίζει να προσέξουμε

α. Εμπορικά προνόμια στους Βενετούς.

Αλέξιος Α'
Κομνηνός

Για να
αποκρούσει
το 1081 τους
Νορμανδούς
της Ιταλίας

που είχαν
αποβιβαστεί στα
παράλια της Ηπείρου

και ήταν έτοιμοι να
βαδίσουν κατά της
Κωνσταντινούπολης

Ζήτησε τη
βοήθεια των
Βενετών

Ως αντάλλαγμα έδωσε
στους Βενετούς, με το
χρυσόβουλο (δηλ.
επίσημη έγγραφη
συμφωνία, υπογεγραμμένη
από τον αυτοκράτορα και
σφραγισμένη με τη χρυσή
του βούλα) του 1082
προνόμια

Με τη βοήθεια του πανίσχυρου
βενετικού στόλου, το Βυζάντιο
κατανίκησε τους Νορμανδούς.

Antonietta Brandeiw, τέλη 19^{ου} αιώνα, άποψη πλατείας Αγίου Μάρκου

Η Βενετία εξαγόρασε τη βοήθεια που προσέφερε με υψηλό τίμημα. Με τη συνθήκη του Μαΐου του 1082 ο δόγης της Βενετίας εξασφάλισε για τον εαυτό του και για τους διαδόχους του τον τίτλο του πρωτοσεβαστού με ανάλογη ετήσια χορηγία, ο πατριάρχης του Grado τον τίτλο του «υπερτίμου» και η εκκλησία της Βενετίας μία ετήσια τιμητική χορηγία από είκοσι λίτρες χρυσού, κυρίως όμως το ναυτικό κράτος εξασφάλισε εξαιρετικά εμπορικά πλεονεκτήματα. Οι Βενετοί ήταν ελεύθεροι στο εξής να ασκούν το εμπόριο με παντός είδους εμπορεύματα σε όλες τις περιοχές της βυζαντινής αυτοκρατορίας, ακόμη και στην Κωνσταντινούπολη, χωρίς την υποχρέωση να καταβάλλουν οποιοδήποτε φόρο. Έτσι βρέθηκαν σε πλεονεκτική θέση σε σύγκριση με τους ντόπιους βυζαντινούς εμπόρους. Εκτός τούτων ο αυτοκράτορας τους παραχώρησε στην Κωνσταντινούπολη πολλά καταστήματα καθώς και τρεις αποβάθρες στην προκυμαία απέναντι από το Γαλατά³¹. Οι συμφωνίες αυτές έθεσαν τα θεμέλια της αποικιακής ισχύος της Βενετίας στην Ανατολή, ταυτόχρονα όμως προκάλεσαν ισχυρό κλονισμό στο εμπορικό σύστημα του βυζαντινού κράτους. Βέβαια οι Βενετοί συνέχισαν να αναγνωρίζουν τα κυριαρχικά δικαιώματα του βυζαντινού αυτοκράτορα, αυτό όμως δεν άλλαξε καθόλου την κατάσταση. Από τώρα και στο εξής το ιταλικό ναυτικό κράτος θα διαδραμάτιζε αποφασιστικό ρόλο στην τύχη του Βυζαντίου.

Georg Ostrogorsky, Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους, τόμος Γ', μέρος ΣΤ', Το καθεστώς της στρατιωτικής αριστοκρατίας

Ποια προνόμια παραχώρησε ο Αλέξιος Α' στους Βενετούς για να εξασφαλίσει τη βοήθειά τους;

Επιπροσθέτως παραχωρούμε στους Βενετούς τα εργαστήρια μαζί με τους επάνω ορόφους που βρίσκονται στη συνοικία του Περάματος (σημείο επιβίβασης για τη συνοικία του Γαλατά), που εκτείνεται από την Εβραϊκή Πύλη (Τσιφούτ-Καπού) ως την Πύλη της Βίγλας (Οντούν-Καπί), όπου ζουν Βενετοί και Έλληνες• και [τους παραχωρούμε] τρεις σκάλες που καταλήγουν σ' αυτή την περιοχή [...].

Δίνεται επίσης στους Βενετούς το δικαίωμα να κάνουν εμπόριο με κάθε λογής εμπορεύματα σ' όλα τα μέρη της Ρωμανίας, γύρω από τη μεγάλη Λαοδικεία, την Αντιόχεια, τη Μάμιστρα, τα Άδανα, την Ταρσό, την Αττάλεια, τη Στρόβιλο, τη Χίο, τον Θεολόγο (= Έφεσος), τη Φώκαια, το Δυρράχιο, την Αυλώνα, την Κορυφώ (= Κέρκυρα), τη Βονδίτσα (= Βόνιτσα), τη Μεθώνη, την Κορώνη, τη Ναυπλία (το Ναύπλιο), την Κόρινθο, τις Θήβες, την Αθήνα, τον Εύριπο (= Χαλκίδα), τη Δημητριάδα, τη Θεσσαλονίκη, τη Χρυσόπολη, το Περιθεώριον, την Άβυδο, τη Ραιδεστό, την Αδριανούπολη, την Άπρο, την Ηράκλεια, τη Σηλυμβρία, και την ίδια τη Μεγαλόπολη Κωνσταντινούπολη) και γενικά όλα τα μέρη που είναι κάτω από την εξουσία της ευσεβούς και ελεήμονος Εξοχότητάς μας, χωρίς να πληρώνουν εντελώς τίποτε για τις δραστηριότητές τους, δηλ. το κομμέρκιον και τους άλλους δασμούς που μπαίνουν στο δημόσιο ταμείο, το ξυλοκάλαμον, το λιμεν(ι)ατικόν, το ποριατικόν, το κανίσκιον, τις εξαφόλλεις, το αρχοντίκιον και τους άλλους εμπορικούς δασμούς. Σε όλους αυτούς τους τόπους η αυτοκρατορική μου εξουσία τους δίνει το δικαίωμα να μη δέχονται οποιοδήποτε έλεγχο.

G. L. Fr. Tafel - G. M. Thomas, *Urkunden zur alteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig mit besonderer Beziehung auf Byzanz und die Levante vom 9. bis zum Ausgang des 15. Jh.s*, πρώτο μέρος, Βιέννη

1856 (ανατύπ.: 'Αμστερνταμ 1964), 51-53.

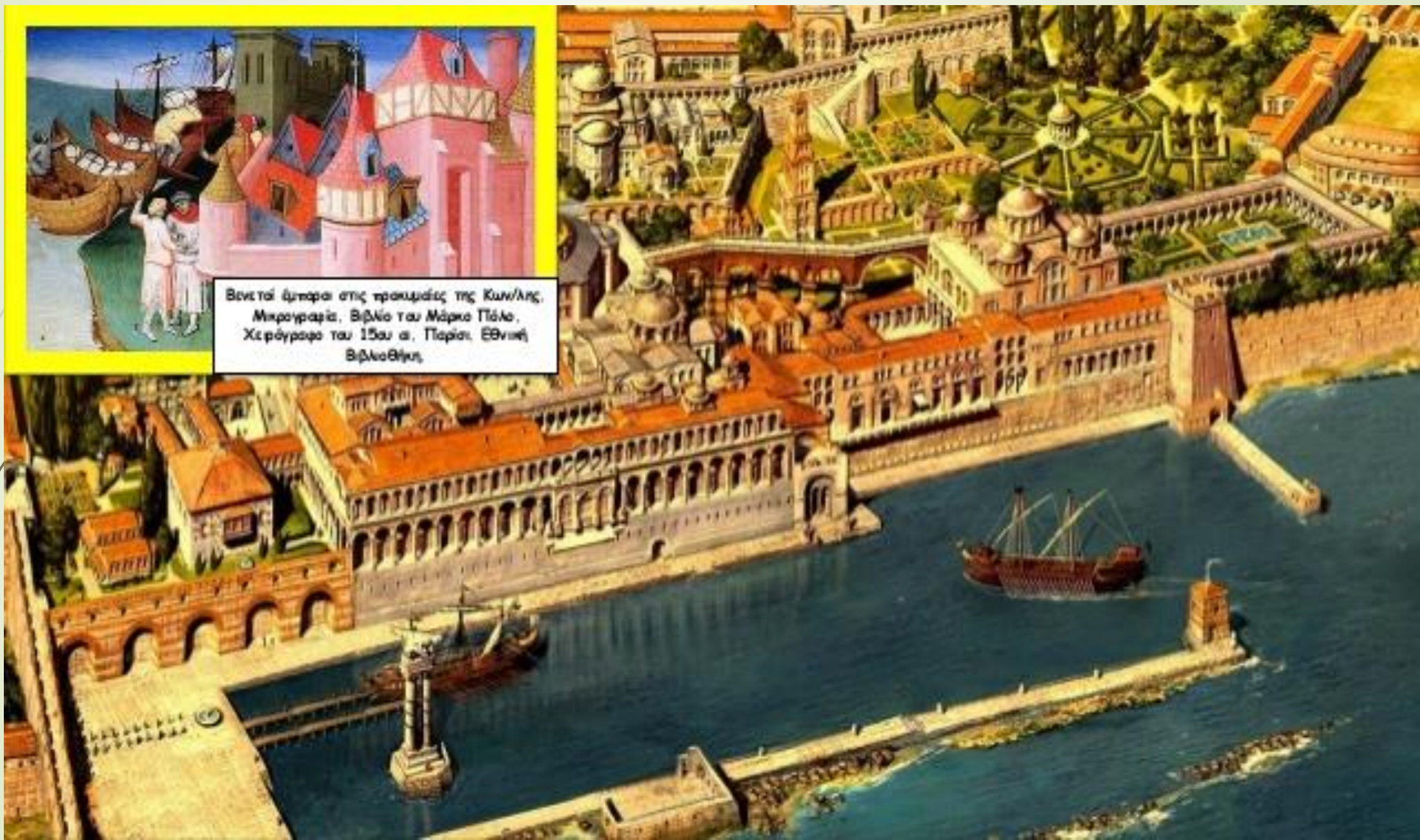

Βυζαντινός Δρόμων
(10^{ος} αι.)

Βενεταί έμποροι στις πρακινίδες της Κων/λης.
Μικρογραφία, Βιβλίο του Μάρκο Πόλο,
Χειρόγραφο του 15ου αί, Παρίσι, Εθνική
Βιβλιοθήκη.

Συνέπειες που προκλήθηκαν με το χρυσόβουλο του 1082 :

ΒΥΖΑΝΤΙΟ

1. Παραιτήθηκε εκούσια από τα φορολογικά, ναυτιλιακά και οικονομικά δικαιώματά του.
2. Έχασε το ρόλο του μεσάζοντα μεταξύ Αράβων και Δυτικής Ευρώπης.
3. Έχασε την κυρίαρχη θέση του στο εμπόριο της Μεσογείου.

Χρυσόβουλο του Αλέξιου Γ' προς τη Μονή Διονυσίου του Αγ. Όρους

ΒΕΝΕΤΟΙ

1. Διείσδυσαν οικονομικά στην Ανατολή.
2. Ίδρυσαν μια πανίσχυρη αποικιακή αυτοκρατορία στην Ανατολή.
3. Κυριάρχησαν στο εμπόριο της Μεσογείου.

Χρυσόβουλο του Ανδρονίκου Β', Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Αθήνα

ΓΑΛΑΤΑΣ
Συνοικία Ενετών

ΚΕΡΑΤΙΟΣ ΚΟΛΠΟΣ

ΒΟΣΠΟΡΟΣ

ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑ

Χάρτης των εμπορικών σχέσεων της Βενετίας κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα.

Καθ' όλη τη διάρκεια του 12ου αιώνα, η επιρροή της Βενετίας στην Ανατολή αυξανόταν συνεχώς. Απολλογμένοι από τους φόρους και τα βάρη που επιβάλλονταν στις άλλες κοινωνικές τάξεις, οι Βενετοί εγκαθίσταντο σε ελληνικό έδαφος, ιδίως ολόγυρα και πιο σημαντικές εγκαταστάσεις – το 1171 η παροικία τους στην Κωνσταντινούπολη αριθμούσε πάνω από 10.000 άτομα – σε σημείο που ένας βυζαντινός αυτοκράτορας έγραφε γι' αυτούς ότι τους θεωρούσε "όχι ξένους, αλλά γεννημένους Έλληνες" και ο Νικήτας έλεγε ότι είχαν γίνει "οι συμπατριώτες και οι καλύτεροι φίλοι των Ρωμαίων". Στην πραγματικότητα εγκαταστάθηκαν παντού, γίνονταν με τους καιρούς τους ακόμη και τα πληρώματα των αυτοκρατορικών πλοίων. Και μεθυσμένοι από αυτή τη μεγάλη τύχη τους, ξεκινώντας ότι δεν βρίσκονταν στην πατρίδα τους, συμπεριφέρονταν σαν να βρισκόταν σε ανεξαρτημένη χώρα. Δεν έκριβαν πια την εμπορική φιλοδοξία τους και την αλαζονεία τους. Φέρνονταν με ανοιχτή περιφρόνηση ότι μόνο στους Βυζαντινούς των κατώτερων τάξεων, αλλά και στις μεγαλύτερες προσωπικότητες, και οι προσβολές τους στρέφονταν μερικές φορές και κατά του ίδιου του αυτοκράτορα.

Όπως λέει ένας Έλληνας χρονογράφος του 12ου αιώνα, "μεταπεριζώνονταν τους πολίτες σαν δούλους". Με τον πλοίο, γράφει ο Νικήτας, το θράσος και η ανοιχτή τους εκδήλωση σε σημείο που όλοι μόνο μισούσαν τους Ρωμαίους, αλλά αψηφούσαν τις απειλές και τις αυτοκρατορικές διαταγές". Και με όλα αυτά, γίνονταν όλο και περισσότερο αφορτικοί.

Οι Έλληνες, από την άλλη πλευρά, δικαιολογούνταν ανήσυχτοι γι' αυτές τις υπερβολικές πράξεις προέδους και γι' αυτές τις κακοκυμμένες φιλοδοξίες, προσπαθούσαν να ηρεμήσουν αυτούς. Σε αναλλαγή για τα προνόμια που απολάμβαναν, ο αυτοκράτορας Μανουήλ Κομνηνός προσπαθούσε να επιβάλει στους Λατίνους ένα μέρος των υποχρεώσεων των ελληνικών υπηκόων, τη στρατιωτική υπηρεσία, την πλήρη ή μερική φέρση. Άλλωστε πάλι, όπως το 1122, οι περσόνες του Βυζαντίου αρνούνταν να αναγνωρίσουν τις συνθήκες, ή όπως το 1171, ακόμη πιο βίαια, έδιναν διαταγή να σκλάβωσαν όλους τους Βενετούς που ήταν εγκατεστημένοι στην Ανατολή, να καταλάβουν τις περιουσίες τους και να επιβάλουν το πλοίο τους ή ακόμη, όπως το 1182, όρσαν τον πλεθυσμό της πρωτεύουσας να επιτεθεί στη λατινική συνοικία και να σφάζει τους κατοίκους. Έσ αυτές τις αναταραχές και τις προσβολές, η Βενετία απονοούσε με πάλερο. Και αντιστάθηκε, η αρχική καλή θέληση έδινε τη θέση της σε μια απόλυτη εχθρότητα. Και σιγά-σιγά επιβόλεσαν η ιδέα ότι η Δημοκρατία είχε μόνο ένα μέρος στη διατήρησή της για να διατηρήσει το μονοπώλιο του ανατολικού εμπορίου της και να εξασφαλιστεί να ελεγχθεί με κέρδος τα θαλάσσια οφέλη που της πρόσφερε η ελληνική αυτοκρατορία: να καταλάβει το Βυζάντιο και να θεμελιώσει πάνω στα ερείπιά του την αποικιακή αυτοκρατορία της Βενετίας.

Στο παράθεμα παρουσιάζονται οι δυσάρεστες για τους Βυζαντινούς συνέπειες από την παραχώρηση προνομίων στους Βενετούς όσο και οι προσπάθειες που κατέβαλαν για να περιορίσουν αυτά τα προνόμια. Να εντοπίσετε τόσο τις συνέπειες όσο και τις προσπάθειες των Βυζαντινών και να τις περιγράψετε με δικά σας λόγια.

α. Εμπορικά προνόμια στους Βενετούς.

Οι διάδοχοι του Αλέξιου Α΄ Κομνηνού επιχείρησαν αργότερα να αντιδράσουν στην οικονομική κυριαρχία των Βενετών

**δημεύοντας
περιουσίες
Βενετών**

υποκινώντας
βιαιότητες του
πληθυσμού της
πρωτεύουσας εναντίον
τους

παραχωρώντας
προνόμια και στις
άλλες ιταλικές
ναυτικές πόλεις
(Πίζα και Γένουα)

Η παραχώρηση προνομίων στην Πίζα και
Γένουα εφαρμόστηκε κυρίως από τον
Μανουήλ Κομνηνό, ο οποίος πέτυχε

να διχάσει τους
αντιπάλους του

να παρέμβει στρατιωτικά
στην Ιταλία
(επαναφέροντας στη ζωή τη
φιλόδοξη πολιτική του
Ιουστινιανού Α')

**Οι θαλάσσιες δημοκρατίες (κυρίως
ιταλικές) οι οποίες μεταξύ του 10^{ου} και
του 13^{ου} αιώνα γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη
χάρη στις εμπορικές τους δραστηριότητες**

Πού, πότε, ποιος;

Κωνσταντινούπολη
1054

(στα χρόνια του
Κωνσταντίνου Θ')

Στην εικόνα, το στέμμα του
αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Θ'
Μοναχίου (1042-1068).
Hungary, Budapest, Magyar
Nemzeti Múzeum

Γεγονός

Παπική πρεσβεία
με αρχηγό τον
καρδινάλιο
Ουμβέρτο
επισκέφτηκε την
Κωνσταντινούπολη

Πάπας Λέων Θ'

Σκοπός

συζήτηση με
πατριάρχη Μιχαήλ
Κηρουλάριο για
επίλυση
λειτουργικών -
δογματικών
διαφορών που
υπήρχαν ανάμεσα
στα δύο
πατριαρχεία.

Μιχαήλ Θ' Κηρουλάριος, κα
Πάπας Λέων Θ'. Μικρογραφία
Χειρόγραφο του 15ου αι. Εθνική
Βιβλιοθήκη Παλέρμο

Αποτέλεσμα

οριστική ρήξη,
πλήρης
διακοπή
σχέσεων

Σχίσμα δύο
Εκκλησιών:
Ορθόδοξη ≠
Ρωμαιοκαθολική
Εκκλησία.

Αίτια αποτυχίας

εγωπαθής -
αλαζονική
συμπεριφορά
Ουμβέρτου
και
Κηρουλάριου

Στην εικόνα, ο πατριάρχης
Μιχαήλ Κηρουλάριος
καθισμένος σε θρόνο.
Μικρογραφία από το Χρονικό
του Ιωάννη Σκυλίτζη, τέλη
12ου-αρχές 13ου αιώνα.
Madrid, Biblioteca Nacional

Βαθύτερα αίτια

το ζήτημα της
κυριαρχίας επί
της χριστιανικής
οικουμένης

διαφορές
γλώσσας,
πολιτισμού,
νοοτροπίας

Επιστολή του Μιχαήλ Κηρουλαρίου για τις διαφορές με τους Λατίνους

Πρέπει να ξέρεις ότι οι Ρωμαίοι δεν έχουν χτυπηθεί από ένα μόνο βέλος (πλάνη), δηλ. τα άζυμα, αλλά πολλά και διάφορα βέλη, που πρέπει να απομακρύνουμε.

[...] Στο άγιο σύμβολο [της Πίστεως] κάνουν την ακόλουθη κακόβουλη και επικίνδυνη προσθήκη: «Και εις το Πνεύμα το άγιον, το κύριον και ζωοποιόν, το εκ του Πατρός και Υιού εκπορευόμενον.

[...] Οι επίσκοποι τους φοράνε δαχτυλίδι στο χέρι τους, σαν να έχουν τάχα παντρευτεί την εκκλησία, και λένε ότι φοράνε τον αρραβώνα. Επιπλέον, πηγαίνουν στον πόλεμο και βάφουν τα χέρια αλλά και τις ψυχές τους με αίμα, φονεύοντας και φονευόμενοι.

Acta et scripta [...] de controversio ecclesiae Graecae et Latinae [...], έκδ. C. Will, Λειψία-Marburg 1861, 180-182.

Σελ. 58

**Ποιες διαφορές μεταξύ των
δύο Εκκλησιών
επισημαίνονται στο
παράθεμα;**

1. Αντιπαλότητα προς το Βυζάντιο

- Στη Δύση άρχισε να καλλιεργείται πνεύμα μίσους προς την Ανατολή και δημιουργήθηκε η ιδέα της πολιτικής υποταγής του Βυζαντίου. Αυτή θα πραγματοποιηθεί το 1204 με την Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους της Δ΄ Σταυροφορίας.

Συνέπειες Σχίσματος

2. Αδιαφορία Δυτικών την ώρα του κινδύνου

- Όταν οι Οθωμανοί Τούρκοι απείλησαν τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία απέτυχαν όλες οι προσπάθειες των Παλαιολόγων για βοήθεια από τα χριστιανικά κράτη της δυτικής Ευρώπης.

Χρονολόγιο

- 1054, το Σχίσμα
- 1071, ήττα Διογένη Δ' στο Ματζικέρτ της Αρμενίας
- 1077, οι Σελτζούκοι κατακτούν τα Ιεροσόλυμα
- 1080, ο Σουλεϊμάν Α' ιδρύει το Σουλτανάτο του Ρουμ
- 1081, Στέψη Αλεξίου Α' και ο Γυισκάρδος κατακτά το Δυρράχιο
- 1082, Χρυσόβουλο με Βενετούς
- 1096- 1099, η 1^η Σταυροφορία, κατάκτηση Νίκαιας το 1097, Αντιόχειας το 1098 και απελευθέρωση των Ιεροσολύμων το 1099
- 1118, θάνατος Αλεξίου Α'
- 1147- 1149, η 2^η Σταυροφορία, οι σταυροφόροι αποτυγχάνουν στη Μ. Ασία
- 1186, η βυζαντινή κυριαρχία στη Βαλκανική καταρρέει
- 1189- 1192, η 3^η Σταυροφορία, το Βυζάντιο χάνει την Κύπρο
- 1202- 1204, η 4^η Σταυροφορία και η Άλωση της Πόλης από τους Σταυροφόρους της